

tud kirja saai, mis ta lugemata oma põue pistis, aga naise ja tütrele sest sõnakest ei nimetanud, enne kui palwe majas tund saai peetud. Tema teadis selgest, et kirja nimetamine naiserahvale enam mahti ei annaks, Jumala sõna kuulda, vaid nende mõted seisaksid tema põues lugemata kirja juures. Aga temal enesel ei olnud täna palju paremat lugu, sest palwe tund wiibis tema arvates palju pikem kui muidu, ja Evangeeliumi kuulutus ei soendanud endisel wiisil temal südant; — wõib ehk olla et lugemata kiri põues rahurikkusaks saanud. Wälja tulles ütles ta weel enne kui wankeile jõudis: „Mulle on Hansu käest üks kiri tulnud.“ „Hansu käest üks kiri!“ hõiskas Els rõõmsalt, et heal laugemale kostis kui ta oleks hulga rahwa pärast soowinud, nüüd tõusis ligemal silmapilgul häbenemise punetus temal palgese ja pigistas pisarad silma, et ta rahwa nähes oma südame tundmist oli awaldanud. Aga kellel wõis nüüd pikemat mahti olla, wankeile istuda ja koju sõita enne kui kirja siis oli kuulnud? Naine ja tütar ühendaksid palumisi: „Loe meile kirja!“ ja Mihkel ei suutnud nende palumiste waasta seista, sest et tema enese südames niisama waki tagasihutaja elas. Tema ajas hobuse paar sada sommu wuu rahwast laugemale ühte ühikuse paika ja luges seal Hansu kirja otsast otsani lask korda läbi, kui tabaksid iga sõna sealt seest allaneelata; siiski pidi Els omas südames tunnistama, mis ta kül wanematele ei ütelnud: Se kiri on jõe külm, kui lume anges — sünnitatud, sest mind ei ole seal sees ühe sõnaga nimetatud, ega mulle iseäranis terwisid saadetud. Siiski palus ta isa käest Hansu kirja ja luges koju poole sõites weel paar korda, ilma et enesele paremat troosti sealt seest oleks leidnud, sest Hansu: „palju tubat terwisid kõigile, kes mind ei ole unustanud“, ei jõudnud tema südame igatsust pooleltki kustutada, ehk kas se ütleliiga oleks olnud ütelda: „iseäranis Eliele?“ — Oleks tal wael tütarlapsel laugemalt mõtteste ärkanud, mis raskest walu Hansu süda kirjutamisel kannud ja kuba ta oma südamega sellepärast raskest wõidelnud, enne kui nii laugele saai,

et Else, oma armast Else nimetamata jättis: tema oleks wistist rõmu pärast nutnud. Hans ei tahtnud pikemat tähte Elsele anda, mis kallis ta tema meelest oli, sest tema arwas pattuks tütarlapsel lootust teha, kus tal enesel lootust ei olnud. Ehk küll Else mälestus ial tema südamest ei wõinud kustuda, arwas ta ommetegi paremaks kui se asi Elsele teadmata jääks, kes muidu tema peale lootes, kosilast lähaks põlgama kuni ta wiimaks wanaks piigaks wanemate koju isiuma jääks. Kuda Jumala mõited inimeste arwamistest enamist isa teiste käiwad, seda ei tulnud sel korral ei Hansul ega Elsel meele. — Lootes et Hans pabaks ei pane kui siin Põllupayi käest palutud kirja laugemale kuulutame, tahame tema kirja sõna sõnalt lugeda anda, kust seest mõni kirjutaja, kes tähele oskab panna, ehk mõnda wõiks õpida. Hans kirjutas nõnda:

„Minu kallid ja südamest armastud sõbrad!

Hea tül aega on meil lahkumise tunnist juba mööda jõudnud ja teie ei ole weel pikemat teadust minu käest saanud, sellepärast palun teid, laulaks wiibinud sõnumite pärast minu üle mite pabandada. Tahtmine oli küll ommugi walmis, aga süda nõder ei jõudnud tahtega ühel sammul läia. Ma olin kindlasti ettewõtnud, mitte waremine teile kirjutada, kui wõitlemine nõdra südamega saaks lõpetatud, muidu oleks minu kurbtus kaa teid saanud kurbastama ja seda mina ei tahtnud. Ma olen seie pääwani, tänu Jumalale! priis ja terve olnud, ega juhtunud mulle midagi, mis üle ma õigusega wõiksin kaebada; ommetegi on mul mõned raskest pääwad olnud, mis ei wäljas poolt, waid seest poolt mind rõhustawad ja kellest kõigist pikemalt ei mofja kirjutada. Õfimesed pääwad pärast lahkumist läksid pool tuimusfes mööda, et otse kui pool unenäus elasin. Seal saime mõne pääwa pärast paar wersta Wastfelinna mõisast edasi minnes mäe otse, kus paremat lät teed üks sammast seisid, mis werstasambast teiste näitas. Silmi tundmata samba peale tõetes, ütles wana soldat, kes minu ligidal läis: „Siin alustab päris Wenemaa piire.“ Need sõnad leikasiwad kui